

Carsten Niebuhr Biblioteket

En bogserie om islamisk kultur **II:2006**

Den nye irakiske forfatning og spørgsmålet om islamisk lov

Af Sami Zubaida

De Gule Bøger

Af Jakob Skovgaard-Petersen

Islamisk lov: fastlåst eller foranderlig?

af Julie Pruzan Jørgensen

Men Gud ved bedst – Islamisk lov i Saudi-Arabien

Af Dorte Bramsen

Ret og magt er den ellevte udgivelse i Carsten Niebuhr Biblioteket, en serie, som Davids Fond og Samling udgiver sammen med Carsten Niebuhr Afdelingen, Københavns Universitet, med det formål at gøre lødige bøger om islamisk kultur tilgængelige på dansk.

Brug bestillingskortet bag i bladet

www.cnbib.dk

Sami
Zubaida

Ret og magt
i den
islamiske
verden

Carsten Niebuhr Biblioteket

Carsten Niebuhr Biblioteket er en bogserie om islam og islamisk kultur og historie. Nogle af bindene i serien oversættes til dansk, andre bliver skrevet direkte. De henvender sig alle til den ikke-specialiserede læser og tilrettelægges efter de bedste traditioner for dansk bogarbejde, omsat til det 21. århundrede.

Carsten Niebuhr Biblioteket udgives i fællesskab af C.L.Davids Fond og Samling og Carsten Niebuhr Afdelingen på Københavns Universitet.

Titlerne i serien udvælges af en redaktion bestående af redaktør Pernille Bramming, arkitekt, professor Hans Munk Hansen og lektor, dr.phil. Jakob Skovgaard-Petersen.

Den første udgivelse var bind 1 af Carsten Niebuhrs *Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande*. Michael Cooks *Koranen. En meget kort introduktion*. var nummer to. Siden kom Olivier Roys *Den globaliserede islam* samt Patricia Crones *De fremmedes bog. Arabisk nostalgisk grafitti fra middelalderen* og endelig Oleg Grabars klassiker *Alhambra*.

I 2005 kom bind 2 af Carsten Niebuhrs *Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande*, samt Robert Irwin: *1001 nat. En indføring. Min Sundheds Forliis*. Frederik Christian von Havens rejsedagbog fra Den Arabiske Rejse 1760-1763, og i november Roy Mottahedehs moderne klassiske skildring af shia-islam: *Profetens kappe*.

I juni 2006 udkom Sami Zubaidas *Ret og magt i den islamiske verden*. I august A.V.Dinesens *Abd-el-Kader og forholdet mellem franskmænd og arabere i det nordlige Afrika*.

Hver udgivelse i serien har sit eget præsentrationsblad. Bøger og blade kan bestilles på kuponen.

Carsten Niebuhr Biblioteket udsendes på Forlaget Vandkunsten.

Sami Zubaida:
**Ret og magt i
den islamiske
verden.** Oversat
af Ole Lindegård
Henriksen og
tilrettelagt af
Carl Zakrisson
og Åse Eg
Jørgensen.

16 × 24,5 cm,
304 sider, ind-
bundet.

Pris 249,- kr.
(abonnement-
spris 200,- kr.)
ISBN 87-91393-
96-5

Ret og magt i den islamiske verden

Sami Zubaidas bog om sharia

Islamisk lov (sharia) og dens anvendelse er et centralt tema i nutidens islamiske politik og kultur. Med dette udgangspunkt ser Sami Zubaida på sharias oprindelse og udvikling og på sharia-tekster, -begreber og -praksis. Den centrale modsætning i denne historie drejer sig om magt: Sharia er på den ene side juristernes lov, uddelt teoretisk af de hellige kilder, men samtidig er lovens udformning og håndhævelse afhængig af herskere, som har deres egne dagsordener og prioriteringer. For at belyse dette går bogen nærmere ind på en række

historiske nøglepisoder mellem retslærde og sultaner.

På grundlag af eksempler fra især Ægypten og Iran, undersøger Zubaida, hvordan sharia har tilpasset sig den moderne stats funktioner.

Ret og magt i den islamiske verden er et originalt bidrag til debatten om islam og den moderne verden. Bogen henvender sig til en bred vifte af læsere, studerende og forskere, der interesserer sig for islamisk lov og for den muslimske verdens politiske og sociale strukturer.

Sami Zubaida er professor emeritus i politik og sociologi ved Birkbeck College, University of London. Han er specialist i Mellemøstens religion, kultur og politik, og har bl.a. skrevet *Islam, the People and the State* og er medforfatter til *A Taste of Thyme: the Culinary Cultures of the Middle East*. Han bidrager ofte med artikler til www.opendemocracy.com

Før valget til det irakiske parlament. Medlemmer af det irakiske nationale overgangsråd diskuterer. (AP Photo/Wathiq Khuzaie, Polfoto)

Den nye irakiske forfatning og spørgsmålet om islamisk lov

af Sami Zubaida

Det er opmuntrende at læse teksten til den for nylig offentliggjorte irakiske forfatning. Den er fuld af liberale og idealistiske udsagn om borgerrettigheder og forbud mod overgreb på det enkelte menneskes liv, frihed, ejendom og værdighed. I artikel 2, der handler om islam og religion, forekommer imidlertid en potentielt problematisk formulering:

Artikel 2:

Første del: Islam er officiel statsreligion og grundlaget for lovgivningen.

A. Ingen lov kan indføres, hvis den strider mod islams hævdvundne regelsæt.

B. Ingen lov kan indføres, hvis den strider mod demokratiske principper.

C. Ingen lov kan indføres, hvis den strider mod de borger- og frihedsrettigheder, der er fastsat i denne forfatning.

Anden del: Denne forfatning sikrer flertallet af den irakiske befolkning en islamisk identitet og sikrer ligeledes enhver enkeltperson fuld religionsfrihed og retten til at tro og udøve religion som kristen, ssabi-mandæer eller yazidi.¹

Er A og B forenelige? Hvad dækker udtrykket »islams hævdvundne regelsæt«? Indbefatter det forbudet mod og straffen for apostasi, som findes i næsten alle anerkendte versioner af islamisk lov? Vil bahaierne (der som regel betragtes som apostater og forfølges med alle midler i den islamiske republik Iran og i andre muslimske lande, deriblandt Egypten) nyde godt af den frihed, der sikres i »anden del«? Omfatter ytrings- og trykkefriheden, som defineret i artikel 36, også retten til at fremme sekularisme, kritisere religiøse anskuelser eller kulturelle

Sami Zubaida er professor emeritus i politik og sociologi ved Birkbeck College, University of London. Han er specialist i Mellemøstens religion, kultur og politik, og har bl.a. skrevet *Islam, the People and*

the State og er medforfatter til *A Taste of Thyme: the Culinary Cultures of the Middle East*. Han bidrager ofte med artikler til www.opendemocracy.com

udfoldelser, der opfattes som uforenelige med religiøse påbud? Eller er den slags ytringer begrænsede eller forbudte med henvisning til den generelle formulering i samme artikel 36, hvor det hedder: »Staten skal på en måde, der ikke er et brud på den offentlige orden og moral, (min kursivering) sikre ytrings- og trykkefrihed, forsamlingsfrihed osv. Og i artikel 35:4 hedder det: »Staten skal fremme kulturelle aktiviteter og institutioner på en måde, der stemmer overens med Iraks civilisation, historie og kultur. Den skal bygge på ægte irakiske kulturstrømninger.« I hænderne på de religiøse ledere, der for øjeblikket har magten i irakisk politik, kan løseligt definerede begreber som »offentlig orden og moral« eller »ægte irakiske kulturstrømninger« meget nemt føre til en autoritær, vilkårlig og repressiv lovgivning.

Familieretlige spørgsmål

Det andet vigtige spørgsmål i forbindelse med religionens privilegerede stilling i lovgivningen drejer sig om familieret og kvinders rettigheder. I artikel 39 hedder det: »Irakeren er frit stillet med hensyn til sin personlige status i forhold til religion, sekter, trosretninger eller valg. Dette forhold reguleres ved lov.« Er dette en særdeles liberalt formuleret stadfæstelse af det *personlige* valg? Eller vil »regulering ved lov« komme til at betyde, at religiøse og lokale myndigheder udformer deres egne religiøse love for den personlige status? Dette problem har en forhistorie i det moderne Irak.

Det midlertidige irakiske regeringsråd (IGC, som blev oprettet af den amerikanske administrator efter besættelsen, og som indbefatter mange religiøse ledere) udstedte den 29. december 2003 en resolution (nr. 137), hvori man foreslog at afskaffe den eksisterende lov om personlig status, der omfattede alle irakere uden forskel, og i stedet indføre en religiøs lov, sådan at det enkelte samfund skulle styres af sin egen religion, og dets love administreres af religiøse myndigheder eller stammeledere. Det vil med andre ord sige, at der vil gælde forskellige love for henholdsvis sunnier, shiaer, katolikker og så videre. Denne resolution udløste stærke protester fra fremtrædende kvinder og kvindeorganisationer samt fra sekulære og liberale irakere, og der blev demonstreret imod den i Bagdad, Suleimaniya (det kurdiske nord) og mange irakiske byer. Blandt de protesterende var den daværende midlertidige minister for offentlige arbejder, Nasreen Barwari, og andre kvinder i fremtrædende offentlige stillinger. Det kurdiske parlament forkastede resolutionen og bekræftede samtidig, at man støttede den eksisterende lovgivning. På grund af disse stærke reaktioner blev resolutionen trukket tilbage. Det var dog indlysende, at de religiøse le-

dere, der stod bag den, kun afventede et mere gunstigt tidspunkt. Nu da de tilhører den stærkeste gruppe i den irakiske regering, og deres sekulære modstandere er på tilbagetog, er de tydeligvis opsat på at få resolutionens bestemmelser genindført.

Indførelsen af muslimsk familieret, som den udformes og anvendes af gejstlige uden indskrænkninger og hensyntagen til moderne reformtendenser, ville være ensbetydende med graverende uretfærdigheder mod gifte kvinder. Det vil betyde, at flerkoneri bliver lovligt, at ægtemanden ensidigt får ret til skilsmisse (uden retskendelse) og kan nægte kvinden skilsmisse undtagen under begrænsede, ekstreme omstændigheder, og at ægtemanden kun har forsørgerpligt i tre måneder efter skilsmissen (*idda*-perioden hvor kvinden ikke har ret til at gifte sig igen, før det er konstateret, om hun er gravid eller ej). I ægteskabet er kvinden afhængig af mandens tilladelse til at tage arbejde uden for hjemmet eller rejse frit. Hvad det arveretslige angår, er mandens arvelod den dobbelte af kvindens. Ikke-muslimer vil blive underlagt lige så patriarkalske bestemmelser i henhold til de love, der gælder for deres respektive religioner.

Indførelsen af et sådant princip betegner et alvorligt tilbageskridt, eftersom irakisk familieret i sidste halvdel af det 20. århundrede var resultatet af en hel del reformer, selv om den stadig var begrænset af religiøse regler. Reformerne blev indført efter Qasims revolution i 1958, der afskaffede monarkiet. Herefter fulgte en omskiftelig periode, hvor såkaldt »progressive« kræfter, især det irakiske kommunistparti og dets allierede, var fremherskende. Mange demokratiske og venstreorienterede politikere fik stillinger i regeringer, og der var reformer og fornyelse i luften. Reformen af loven om personlig status blev vedtaget i 1959 trods stærk modstand fra religiøse og konservative sunni- og shiamuslimske grupper. Familiens anliggender blev behandlet ved personretlige domstole, der havde afløst de gamle shariadomstole, og som henholdt sig til gældende lovregler. De nye bestemmelser indskrænkede retten til flerkoneri (der nu krævede rettens tilladelse og ganske særlige omstændigheder), gav kvinder ret til at tage initiativet til skilsmisse og sikrede dem ydermere visse økonomiske krav på fællesboligen. Desuden blev det nu bestemt, at sønner og døtre skulle arve lige meget, sådan at sønnerne ikke som før havde krav på en dobbelt arvelod.² Disse reformer blev mødt med jubel af mange venstreorienterede og sekularister (demonstrationerne var præget af det rimede slagord: »*Tali al-shahar maku mahar, wal-qadi nethebbu bil-nahar*,« dvs. »når måneden er forbi, er der ingen medgift mere, og *qadien* [dommeren] kan kastes i floden«; faktisk blev medgiften ikke afskaffet, og ingen *qadier* blev druknet), men vakte bestyrtelse blandt konservative. Qasim blev

afsat i 1963 under et blodigt kup, og ophavsmændene i baathpartiet blev (efter et blodbad på kommunister og andre modstandere) hurtigt udmanøvreret af deres reaktionære lederskikkelse Abdul-Salam Aref, der overtog magten med en klike hærofficerer fra »sunnitrekanten«. En delegation af ansete sunni- og shiamuslimske præster drev lobbyvirksomhed hos den nu mere sympatisk indstillede nye junta, der reagerede positivt (selv om Aref kun havde foragt tilovers for shiaerne) ved at genindføre nogle af de tidligere familieretlige bestemmelser, især arvereglerne der begunstigede mænd. Ved et nyt kup i 1968 kom baathpartiet atter til magten, nu med Saddam Hussein ventende i kulissen, og han blev snart regeringens stærke mand og landets diktator. Det nye regime havde visse socialistiske aspirationer og bestræbte sig på at få traditionelle magtfaktorer som patriarkatet, stammen og religionen lagt ind under baathpartiets overordnede myndighed, og derfor var det som hovedregel også progressivt indstillet til sociale spørgsmål og kvinders rettigheder. En række ændringer af de personretlige love fra 1959 blev indført mellem 1978 og et stykke ind i 1980'erne, og herved blev de forskellige regler uddybet og tydeliggjort, som oftest i en mere liberal retning, især hvad angik kvinders rettigheder i familien og samfundet (dog med undtagelse af arveretten, der bibeholdt ændringerne fra 1963 til fordel for mændene). Forældremyndigheden over børnene i tilfælde af skilsmisse tilfaldt således moderen automatisk, hvis barnet (uanset køn) var under 10 år, hvorefter en domstol tog stilling til barnets tarv i alderen fra 10 til 15. Herefter kunne barnet selv bestemme, hvor det ville bo. Faderen var fortsat forpligtet til at forsørge og uddanne sine børn. Dette er en liberal regel i forhold til principper, der er afledt af sharialovgivning. I løbet af denne periode blev der skabt flere muligheder for kvinder i det offentlige liv, i uddannelsessystemet og i de liberale erhverv. Regimets indstilling til familien og kvinderne ændrede sig imidlertid i 1990'erne i kølvandet på Golfkrigen og FN-sanktionerne. I løbet af denne periode og indtil han blev afsat, søgte Saddam støtte i religionen og stammen for at legitimere og styrke sit magtgrundlag og for at skaffe sig sociale kontrolredskaber.³ Disse patriarkalske institutioners tiltagende magt og kontrol var til skade for kvinderne. »Eresdrab« blev således legitimt, og gerningsmændene slap med en kort straf, om overhovedet nogen. Den stammeretslige jurisdiktion blev genindført (den var udbredt i første halvdel af det 20. århundrede under monarkiet), og civilretslige og personlige tvivlsspørgsmål blev overdraget til stammeledere og tribunaler.⁴

Stammelederne og de religiøse sheiker har fået stadig flere beføjelser i Irak efter besættelsen og efter Saddam-regimet og sanktionsårene. Samfundet er blevet tiltagende mere fragmenteret, lokaliseret,

afhængigt af lokale ledes støtte og beskyttelse og prisgivet religiøse militers overgreb. Den nye irakiske forfatning synes at tillade eller endda sanktionere disse beføjelser, men på en uigennemsigtig måde. Artikel 43:1 omhandler eksplicit styrkelsen af det borgerlige samfund, og i 43:2 hedder det: »Staten skal bestræbe sig på at støtte de irakiske klaner og stammer og tage sig af deres anliggender på en måde, der stemmer overens med religionen og loven, og som beforder de højeste menneskelige værdier og bidrager til samfundsudviklingen. Staten skal forbyde stammetraditioner, der er i modstrid med menneskerettighederne.« Den sidste formulering er en smule betryggende.

Bestemmelser vedrørende lokalstyre

Disse artikler i forfatningen åbner mulighed for omfattende lokalt selvstyre, også hvad angår lovgivning, og er for en umiddelbar betragtning rosværdigt liberale, men udgør ikke desto mindre en væsentlig risiko for indførelsen af klerikalt styre. Artikel 115 giver et eller flere guvernementer retten til efter en folkeafstemning at organisere sig som region, dvs. som en føderal enhed. Artikel 116 giver regionen bemyndigelse til at indføre sin egen forfatning og regeringsform, forudsat at denne ikke strider imod den føderale forfatning.

Artikel 117

Første del. De regionale myndigheder har ret til at varetage den udøvende, lovgivende og dømmende magt i henhold til nærværende forfatning, bortset fra de beføjelser, der hører under den føderale regerings særlige myndighedsområde.

Anden del. I tilfælde af en konflikt mellem den regionale og den nationale lovgivning vedrørende sager, der ligger uden for den føderale regerings særlige beføjelser, har den regionale myndighed ret til at ændre anvendelsen af den nationale lovgivning i den pågældende region.

Som følge af den flertydige formulering af mange af forfatningens bestemmelser er der ikke sat ret mange grænser for den lokale lovgivende, udøvende og dømmende magts råderum. I spørgsmål om religiøs lov vil de ovenfor nævnte artiklers flertydighed vedrørende ytringsfrihed, religiøs identitet og familieret kunne betyde, at de regionale myndigheder indfører religiøse love eller endda stammelove og stammeskikke. Dette lader da også til at have været hensigten, da et af de største shiamuslimske partier, SCIRI, pressede på for at få netop disse regionale

beføjelser indført. Målet er tydeligvis at danne en shiamuslimsk kontrolleret region i det sydlige Irak, som indbefatter Basra og oliefelterne. Samtidig får den shiamuslimske religiøse ledelse bedre muligheder for at gøre sin myndighed og sine love gældende i regionen. Man har allerede været vidne til, at islamiske normer og forbud er blevet indført i Basra, det sydlige Irak og mange kvarterer i Bagdad af militser, der har brugt vold og intimidering. Kvinder, også ikke-muslimske kvinder, tvinges til at bære slør; sammenkomster for begge køn splittes, især på universiteterne. Butikker og barer, hvor der serveres spiritus, er blevet lukket med vold, og mange købmænd er blevet myrdet. På et tidspunkt blev der oven i købet iværksat en kampagne mod frisører! Den slags initiativer får officiel støtte af bystyret i Basra og af byens politi, som er gennemgribende infiltreret af de religiøse militser.

De kurdiske partier har konsekvent modsat sig indførelsen af religiøs lov. De foreslåede føderale regler ville betyde, at de shiamuslimske ledere (og i sidste ende også de sunnimuslimske arabere) ikke behøvede at beskæftige sig med de kurdiske indvendinger, eftersom det ville blive tilladt at indføre forskellige juridiske regimer i de regionale enheder.

Konklusion: Sharia, demokrati og lov og ret

Det er blevet hævdet, at indførelsen af demokrati i den muslimske verden må indbefatte islam (og islamisk lov), som det er fremgået af de gode valgresultater, som islamiske partier i mange af regionens lande har kunnet opvise.⁵ Irans eksempel, der er mest relevant for de irakiske shiamuslimer, rejser det vigtige spørgsmål, hvilken slags »demokrati« der er tale om. De gejstlige kræver, at den religiøse lov skal have overordnet gyldighed for alle områder inden for samfund, kultur og politik. I praksis er traditionel islamisk ret (*fiqh*) dog temmelig utilstrækkelig og uklar med hensyn til offentlige bestemmelser, der giver præster og politikere i Iran og andre »islamiske« regeringer ganske vide og vilkårlige rammer.⁶ Den tydeligste offentlige manifestation af islam, synliggørelsen af den religiøse myndighed, drejer sig om samfundsmoral og kontrol med det offentlige rum – tvungen tilsløring af kvinder, adskillelse af kønnene, forbud mod spiritus, censur af underholdning og kulturproduktion og undertrykkelse af politiske udfoldelser, alt sammen i de religiøse normers navn. Der kan også være tale om islamisk strafudmåling og korporlig afstraffelse. Jeg har hævdet, at den nuværende irakiske forfatning kombineret med lokale magthavere og militser ville muliggøre denne type regime i regionerne. Der mobiliseres kun ringe modstand mod en sådan udvikling; det irakiske

samfund er svækket efter mange års tyranni, vold og sanktioner, som kulminerede med besættelsen og opstanden, der nødsagede de fleste mennesker til at søge (autoritær) beskyttelse hos de lokale myndigheder eller i nærsamfundet. Det vil tage lang tid at overtage landet igen og genopbygge civilsamfundet, og det bliver en krævende proces. Et af lyspunkterne i den øjeblikkelige situation er den politiske pluralisme både i de mange magtcentre og i parlamentet. Den kan blive årsag til dybere konflikter, men har også mulighed for at fremtvinge kompromiser om forfatningsændringer og derfor også om vedtagelsen af love, der kan forhindre nogle af de autoritært religiøse initiativer, der er omtalt i nærværende fremstilling. Hvis dette resultat skal nås, må Irak have en regering, der kan holde sammen på landet og opretholde orden og sikkerhed. Netop nu er der ikke meget, der tyder på, at dette mål er inden for rækkevidde.

Oversat af Claus Bech

1. Alle citater fra forfatningen, der blev vedtaget i oktober 2005 og offentliggjort af Associated Press, er taget fra den godkendte FN-oversættelse fra arabisk, men tilføjet senere ændringer, der ikke var med i FN-oversættelsen. <http://www.msnbe.msn.com/id/9719734/>
2. En redegørelse for denne episode og den senere udvikling af familieretten findes i Suad Joseph: »Elite Strategies for State Building: Women, Family, Religion and State in Iraq and Lebanon,« i *Women, Islam and the State*, red. Deniz Kandiyoti, Leiden, Brill, 1992.
3. Se Amatzia Baram: »Neo-Tribalism in Iraq: Saddam Hussein's Tribal Politics, 1968-1996,« *International Journal of Middle East Studies*, 29:1, 1997, 1-31.

4. En beskrivelse af kvinders forringede stilling efter 1991 og af volden mod dem samt en redegørelse for udviklingen af irakisk familieret under baathpartiet findes i Human Rights Watch Briefing Paper: *Background on Women's Status in Iraq prior to the Fall of the Saddam Hussein Government*, november 2003, <http://hrw.org/background/wrd/iraq-women.htm>
5. Se fx Noah Feldman: *After Jihad: America and the Struggle for Islamic Democracy*. New York, Farrar, Strauss and Giroux, 2003.
6. Dette emne behandles fra forskellige synsvinkler i min *Law and Power in the Islamic World*, London, Tauris 2003, især i kapitel 6 om Iran, 182-219. Se også Asghar Schirazi: *The Constitution of Iran: Politics and the State in the Islamic Republic*, London, Tauris, 1997.

De Gule Bøger

Af Jakob Skovgaard-Petersen

Reformer i rets- og undervisningssystemerne har ændret uddannelsen i islamisk jura til ukendelighed. Det er der islamiske lærde, der begræder. Men de er allerede for unge til at have prøvet det gamle system. Og i deres egen undervisning undgår de alligevel det redskab, som formede det gamle system; næsten ingen læser de gule bøger.

Hvis i tidligere tider en far syntes, at han søn skulle blive noget ved religionen, så var der et oplagt første skridt. Drengen skulle i *kuttab*. Det var en religiøs grundskole, som man fandt mange af i de større byer (og senere også på landet). Her residerede en lærer, som med en varierende blanding af spanskør og opmærksomhed lærte drenge at læse og skrive, samt at huske dele af Koranen udenad. Piger af god familie kunne lære det samme, men det var mindre udbredt og foregik fortrinsvis i hjemmet. Hvis drengen viste sig at have evner, eller familien havde råd og ambitioner, blev han derefter typisk knyttet til en shaykh, som havde en større lærdom og horisont end *kuttabens* lærer. Nu var undervisningen ofte helt individuel og kunne foregå i lærerens hjem eller i en moské, og båndet mellem lærer og elev blev meget tæt. Læreren lærte drengen religionens og dens lovs grundlæggende principper, læste enkelte værker med ham, og opdrog ham i øvrigt ved at lade ham være sammen med sig dagen lang.

Det næste trin ville så være, at drengen begyndte at studere loven og teologien på et kollegium, *madrasa*, det almindelige ord for en skole på moderne arabisk. Disse fandtes kun i de større byer og var steder med berømmethed og prestige. *Madrasaerne* rummede kvarterer for lærere og elever, foruden køkken og en moské, hvor undervisningen foregik. De var oprettet af rigmænd eller sultaner, som foruden bygningen havde doneret land og ejendom til en stiftelse, *waqf*, hvis indtægter fra forpagtningen af ejendommene (jord, butikker, værksteder eller lignende) efter nøje bestemmelser blev fordelt til mad, lønninger, blæk, lampeolie, rengøring og hvad *madrasaen* ellers havde brug for. At studere her ville sige at sidde omkring en lærer, som foredrog et værk

Side fra en gul bog på Det Kongelige Bibliotek. Gul henviser til det gulnede papir i de gamle lovbøger.

Jakob Skovgaard-Petersen (f. 1963), dr.phil., direktør for det Dansk-Egyptiske Dialog Institut i Kairo, lektor på Carsten Niebuhr Afdelingen, Københavns Universitet. Har forsket i moderniseringen af den

islamiske verden i det 19. og 20. århundrede, temaet for disputatsen *Defining Islam for the Egyptian State*, Leiden, 1997. I 2002 udkom en revideret udgave af hans bog *Moderne Islam*.

og indbød til diskussioner om det. De studerende skrev gerne værket ned, og skulle så siden læse det højt, så læreren kunne sikre sig, at det var rigtigt kopieret. Når læreren havde sikret sig, at en studerende mestrede værket, gav han en tilladelse (*ijaza*) til, at eleven nu kunne videregive værket selv. Dette var tiden før trykkekunsten, så denne metode skulle sikre, at værket levede videre og blev spredt. Den lykkelige videregivelse af værket afhang derfor af, at eleven var nøjagtig og annammede meningen med de enkelte sætninger, så værket i sin helhed ikke gik tabt.

De fleste *madrasaer* koncentrerede deres undervisning i jura inden for en bestemt af de islamiske retsskoler, hvoraf der er fire store skoler. Det betød, at lærerne selv var optrænet inden for denne skole - med dens specifikke bøger, læresætninger og metoder - og det var den de videregav. Koranen og Hadith (Muhammads udtalelser) var naturligvis de samme for alle retsskoler. Men deres læsning, systematisering og betoning af de kanoniske skrifter varierede, og i perioder havde der været skarp polemik og rivalisering mellem dem. De juridiske værker var af forskellig længde og art. Hver skole havde sine helt korte værker, *mutun* (ental *matn*), som gerne var på vers, der som en katekismus opsummerede skolens lære inden for et felt. Men de værker var så komprimerede, at de havde behov for en kommentarlitteratur. Og berømte kommentarer fik med tiden deres egne kommentarer. Når dette var blevet for stort og uoverskueligt, var der så måske igen en stor lærer, som evnede at skrive en ny basal *matn*, der inkorporerede enkelte af de nye relevante indsigter fra kommentarlitteraturen. I ældre håndskrifter vil man hyppigt se, at den korte *matn* står med en enkelt sætning foroven, eller i en anden farve blæk, hvorpå så følger en senere kommentar, og i marginen måske en kommentar til kommentaren. Da man i slutningen af 1800-tallet begyndte at trykke de religiøse bøger, kopierede man en tid lang denne »kinesisk æske« stil. Det er hele denne litteratur - både den håndskrevne og den tidlige trykte - som man refererer til som de gule bøger, på grund af papirets gulnende ælde.

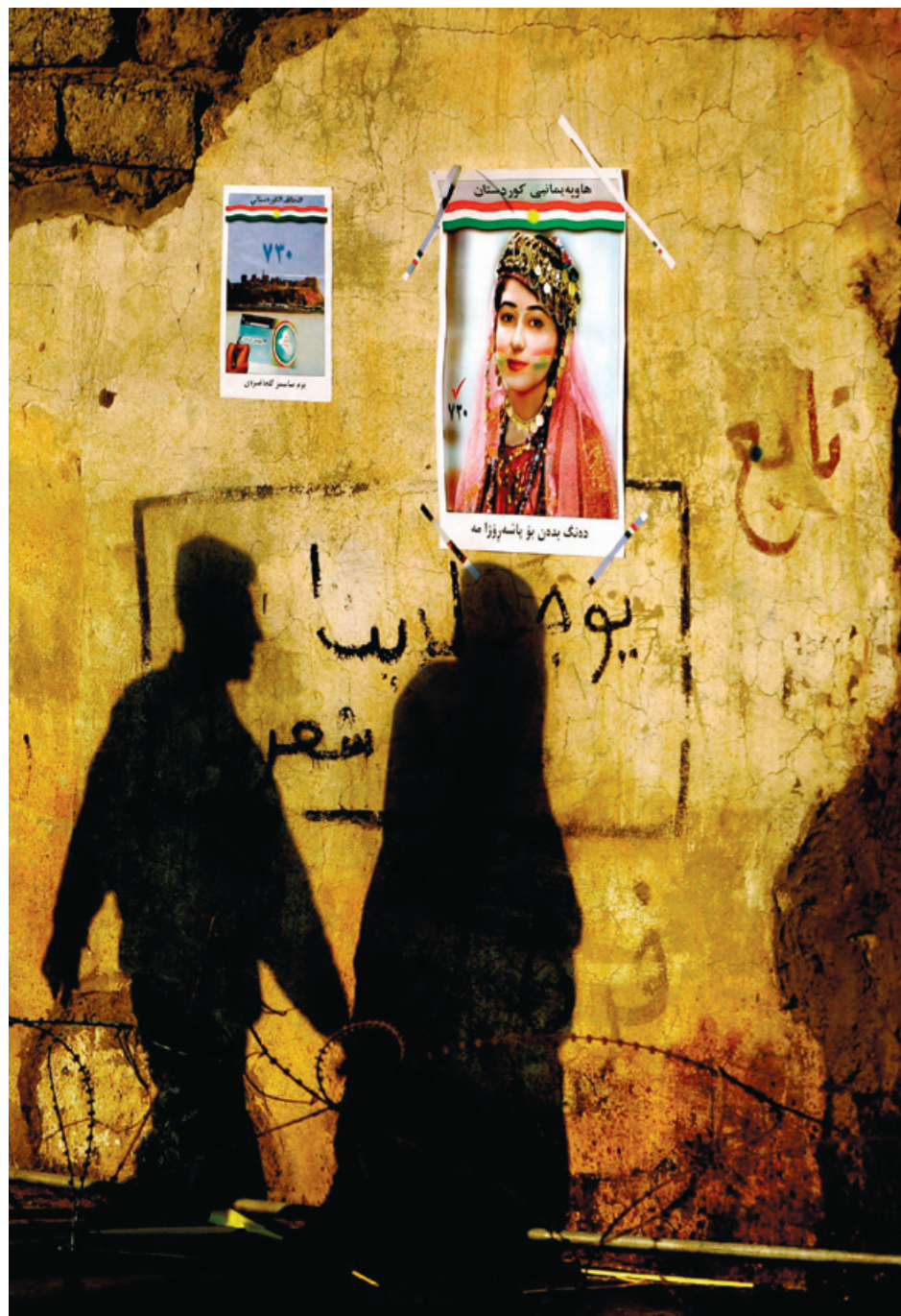
Dette system er imidlertid borte. I takt med udbredelsen af moderne statslov - vedtaget i lovgivende forsamlinger, systematiseret i kodificerede love med paragraffer og artikler, trykt og distribueret i statstidende og lovsamlinger - er der ikke brug for den gamle teknik, hvor en dommer skulle studere, hvad retslærde for hundredvis af år siden måtte have ment. I godt hundrede år har man derfor haft nye skoler, hvor statsloven var på programmet. I stedet for at udfinde loven på ny i hver sag, skulle dommere og jurister i stedet lære med om udforskningen af den konkrete sag og dens belæg og beviser, og så applicere den gælden-

de ret. Med fremvæksten af moderne universiteter i det 20. århundrede har de muslimske lande fået juridiske uddannelser - med specifikke programmer, klasseundervisning og årsprøver - der ligner juraundervisningen i resten af verden. Og undervisningsbøger i statsret, procesret, strafferet eller miljøret ligner bøger produceret på andre sprog i andre dele af verden. Islamisk jura vil indgå med større eller mindre vægt i disse uddannelser - alt efter landets ideologiske orientering og islamisk juras relevans i den faktiske lovgivning. Men det vil sjældent indbefatte studier i de gule bøger; den slags studier vil snarere finde sted på det historiske institut.

Mange *madrasaer* har drejet nøglen om; nogle af de mere prægtige er blevet til museer, mens mange er blevet til almindelige moskéer. Bogsamlingerne med de gamle håndskrifter er endt i nationalbibliotekerne - hvis de ikke blev stjålet forinden. Og de store stiftelser er i mange lande blevet nationaliseret. Enkelte af de berømteste *madrasaer* er dog igennem langtrukne og tit smertefulde reformer blevet omdannet til moderne universiteter, hvor nye fag som medicin og ingeniørstudier er blevet tilføjet for at sikre deres relevans for arbejdsmarkedet.

Her underviser man stadig i islamisk teologi og jura, men undervisningen vil i hvert fald på BA niveau ikke inddrage de vanskelige gamle gule bøger. Professorerne har skrevet deres egne forenklinger og systematiseringer, hvor de har oversat megen af den klassiske terminologi til moderne juridiske begreber, så de studerende kan forstå dem. I forordene vil sådanne bøger hyppigt forklare, at islamisk jura havde yderst sofistikerede begreber, som stadig er relevante inden for de fleste retskategorier, hvis man blot studerer dem. Men det skal altså for nemhedens skyld ske igennem disse nye fremstillinger, ikke ved at dykke ned i de gule bøgeres kolossale univers. Og når man på de øverste trin af de islamiske juridiske studier faktisk læser i de gule bøger, er det i høj grad som en indføring, ikke som den grundtræning i retsfindning, de engang var beregnet til.

Udtrykket »de gule bøger« har derfor fået en klang, som kan minde om, hvad danskerne for et par generationer siden tænkte, når nogen talte om gamle dages undervisning med salmevers og katekismus: altså som en undervisning der havde været velorganiseret og effektiv i en tidligere tidsalder, men ikke længere var tidssvarende.

Det irakiske parlamentsvalg: To mænd på vej til et afstemningslokale i Mosul i det nordlige Irak kaster skygge i den tidlige morgensol. Kvinden på den valgplakaten er ikke kandidat, men bærer en traditionel kurdisk dragt i de kurdiske farver. (AP Photo/Ben Curtis, Polfoto)

Islamisk lov: fastlåst eller foranderlig?

Af Julie Pruzan Jørgensen

Islamisk lov fremstilles ofte som et fastlåst og givent system, som bidrager til at fastholde den islamiske verden i middelalderlige tilstande, og som står i vejen for reformer og forandring.

Dette billede nuanceres på fineste vis i Sami Zubaidas bog om lov og magt i den islamiske verden. Zubaida fører os gennem historien og viser, hvordan islamisk lov er et broget og tilpasningsdygtigt fænomen, som har ændret sig betragteligt gennem både tid og sted.

Nyfortolkning og tilpasning af islamisk lov har dog sjældent fundet sted uden gnidninger. Reforme af islamisk lov har ofte været forbundet med ophedede diskussioner af, *hvordan* en lov skal fortolkes, *hvem* der har myndighed til at gøre det – og, ikke mindst, *om* og i givet fald *hvordan* en given lov kan ændres. Og sådanne diskussioner har ofte haft ikke bare religiøs, men også politisk betydning, fordi de går lige til kernen af helt centrale spørgsmål om forholdet mellem religion og politik. Ændringer af islamisk lov har derfor gennem historien ofte været kilde til både religiøs, juridisk og politisk strid i den islamiske verden.

Et godt eksempel herpå er den nylige reform af Marokkos familiele. Familie-lov er lovgivning, der regulerer civilretlige forhold som indgåelse af ægteskab, skilsmisse, arveforhold og forældrerettighed. Alle sammen forhold, hvorom der gives detaljerede forskrifter i Koranen og i profeten Muhammeds ord og gerninger, hvilket gør dem følsomme og svære at ændre på.

Marokko fik kort efter uafhængigheden i 1956 en islamisk base ret familiele-lov, den såkaldte *mudawana*, som var baseret på en af de fire store sunni-muslimske lovskoler, den såkaldte *maliki*-lovskole. *Mudawanaens* udgangspunkt var, at kvinder var mænd juridisk underordnet i familiære anliggender. For eksempel kunne de ikke indgå æg-

Julie Pruzan-Jørgensen (f. 1969) er kandidatstipendiat ved Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) og Carsten Niebuhr Afdelingen på Københavns Universitet, hvor hun er i færd med at lave en Ph.D.-afhandling om demokratiseringsprocessen i Marokko. Hun har blandt andet beskrevet den nylige marokkanske

familielovsreform i artiklen »Familie og forandring. En historie om demokratisering i Marokko?« i Adriansen & Malmvig (red.): *Mellemøsten. Lokalt, Regionalt og Internationalt*, 2005 samt i Margot Badran (ed.): *Gender and Islam in Africa*, Leiden: Brill Academic Publishers (forthcoming).

teskab uden en mandlig formynder (en såkaldt *wali*), deres adgang til skilsmisse var meget begrænset, og deres arveret var betydelig mindre end deres mandlige slægtninges.

Mudawanaen har gennem årene været genstand for megen og vedholdende kritik. Særligt marokkanske kvinde- og menneskerettighedsorganisationer har argumenteret for nødvendigheden af at ændre den for at skabe mere lighed mellem mænd og kvinder, som det gøres i de internationale menneskerettighedskonventioner.

I slutningen af 1990'erne fik Marokko en socialistisk regering, som for alvor lyttede til og påtog sig at fremme disse krav. Regeringen fremlagde i 1999 en handlingsplan, som med en bred vifte af forslag stilede mod at fremme marokkanske kvinders stilling. Blandt planens mere kontroversielle forslag var en vifte af ideer, som stilede mod at tilføre marokkanske kvinder en række nye rettigheder, som de blandt andet defineres i FN's kvinde- og menneskerettighedskonventioner. Og disse forslag nødvendiggjorde en vidtgående reform af den marokkanske familie-lov.

Regeringens forslag om en *mudawana* reform førte til nogle af de mest dramatiske politiske diskussioner i Marokko nogensinde. Diskussionerne kulminerede den 12. marts 2000, hvor marokkanerne gik på gaden ved to kæmpe demonstrationer. Ved den ene demonstration støttede man regeringens forslag. Ved den anden (som var langt den største) gik tusindvis af marokkanske mænd og (ikke mindst) kvinder på gaden for at udtrykke modstand mod regeringens plan, da de så den som en trussel mod den marokkanske familielovs fortsatte overensstemmelse med islam.

Først efter mange og voldsomme meningsudvekslinger, blev der fundet en løsning på spørgsmålet. Efter gennem længere tid at have lyttet til en kommission, der særligt bestod af islamiske lærde, kunne den marokkanske konge Mohamed VI i slutningen af 2003 fremlægge et kompromisforslag, som alle parter kunne enes om. Kongens kompromis-forslag blev i 2004 vedtaget som en ny marokkansk familielov af det marokkanske parlament.

Det interessante ved den nye lov er, hvordan den på en og samme tid har medført en række meget markante ændringer i marokkanske kvinders retsstilling, men samtidig er formuleret *inden for* en islamisk ramme. Den nye lov har for eksempel ligestillet marokkanske mænd og kvinder i ægteskabet, hvor kvinden før var underordnet sin mand. Den har også styrket kvinders adgang til skilsmisse, mens den stiller større krav til mænd, der ønsker en skilsmisse. Men også den nye lov er udelukkende baseret på og formuleret inden for rammerne af islamisk lov.

Hvordan kunne det lade sig gøre? Hvordan var det muligt for Mohammed VI på en og samme tid at gennemføre meget markante forandringer – og at blive inden for islam?

Svaret på dette spørgsmål leder os tilbage til en af Zubaidas hovedpointer. Nemlig at islamisk lov er en fortolkningssag og derfor ikke er et entydigt fænomen. Den nye marokkanske familielov gennemførte forandringer inden for rammerne af islam ved en blanding af nyfortolkning, juridisk snilde og lån fra nogle af de tre andre lovskolers traditioner.

Et af de helt store stridspunkter havde været polygami. Altså den marokkanske mands ret til at gifte sig med op til fire hustruer. Her nåede man frem til et kompromis, der godt nok bevarede mandens principielle ret til flerkoneri – men som samtidig opstillede så mange juridiske forhindringer, at polygami blev mere eller mindre umuligt at gennemføre i praksis. Og det alt sammen baseret på en ny læsning af vers i koranen, som gav mulighed for en sådan tolkning.

Et andet stridspunkt havde været spørgsmålet om, hvorvidt kvinder selv er myndige til at indgå ægteskab. Ifølge den malikitiske lov skole og den gamle *mudawana* kunne de marokkanske kvinder ikke selv indgå ægteskab. De var nødsagede til at opnå accept fra en mandlig formynder, en såkaldt *wali*. Men der er ikke krav om en *wali* i alle fire lovskoler. Så ved at basere sin fortolkning på lån fra den hanafitiske lovskole, så kunne den nye marokkanske familielov stille marokkanske kvinder fri til selv at indgå ægteskaber – og alligevel forblive inden for rammerne af islam.

Som det fremgår af de ovenstående eksempler, så er islamisk lov hverken monolitisk eller uforanderlig. Den nylige reform af den marokkanske familielov er en god illustration af, at det kan lade sig gøre at ændre lovgivning inden for en islamisk ramme.

Men dermed ikke sagt, at det er nemt at ændre på islamisk lov. Som det skete i Marokko vil reform-forsøg ofte være meget kontroversielle og støde på stor modstand. Og det bør også nævnes, at den brede tilslutning til den marokkanske reform formentlig også i høj grad skyldes, at reformen i sidste ende blev gennemført af den marokkanske konge, som har en meget høj grad af både politisk og religiøs autoritet og legitimitet i det marokkanske samfund.

Det er heller ikke alle regler, som det er lige let at lave om på. For eksempel har den nye marokkanske familielov stort set ikke ændret på kvinders arverettigheder. Marokkanske kvinder arver fortsat langt mindre end deres mandlige slægtninge. Det skyldes, at arve spørgsmålet er et af de allermest centrale og klart beskrevne i selve Koranen, hvilket gør det endnu mere kontroversielt og sværere at ændre på end andre forhold.

Men disse forbehold til trods, så forbliver det marokkanske eksempel alligevel en fin illustration af, at det på trods af stor uenighed er muligt at få meget forskellige aktører til at enes om reformer. I Marokko nyder den nye familielov opbakning *både* fra de marokkanske kvindeorganisationer og fra en række islamiske og islamistiske organisationer – netop fordi den forblev inden for rammerne af islam.

Dermed understreger historien om den marokkanske familielovs reform Zubaidas pointe om, at islamisk lov er tilpasningsdygtig og forbliver genstand for fortolkning. Og samtidig viser historien også, at der ikke nødvendigvis er et modsætningsforhold mellem »islam« og »reform«. At det måske endda, i lande som Marokko, nogen gange kan være lettere at komme igennem med reformer, hvis de er formuleret med end imod islam.

For at imødegå voksende pres fra islamiske ekstremister uddanner Marokko kvinder som lægprædikanter og religiøse vejledere. De første 50 blev færdige den 3. maj 2006. Her ses fem: Karima Rjili, Rquiya El Youssi, Leila El Fares, Khadija Al Aktamiand og Saadia Ait Bou. (AP Photo/Jalil Bounhar, (Polfoto))

Men Gud ved bedst Islamisk lov i Saudi-Arabien

Af Dorte Bramsen

I maj 2005 foreslog et medlem af den rådgivende forsamling i Saudi-Arabien, *majlis al-shura*, at forsamlingen skulle tage spørgsmålet om, hvorvidt kvinder må køre bil, op. Siden 1990 har det været saudiske kvinder forbudt at køre bil ifølge et kongeligt dekret. Dekretet er baseret på et *fatwa*, dvs. en retslig vejledning, udstedt af *Den Stående Komite for Ifta*; den ene af to officielle institutioner til udstedelse af fatwaer i Saudi-Arabien. Den anden er *Rådet for Højere Ulama*.

Forslaget blev mødt med en storm af protester og spørgsmålet blev ikke taget op. Dekretet blev anset for at være i overensstemmelse med Guds lov, *sharia*, hvilket gør det evigt bindende.

Hverken Kong Abdullah, Kronprins Sultan eller Prins Nayif – de tre højst rangerende politiske magthavere – forholder sig dog afvisende til forslaget. Faktisk har de alle tre bekræftet, at de ikke ser noget til hinder for, at kvinder skulle have lov til at køre bil. De afviser imidlertid at kunne ophæve eller ændre på dekretet, selv om det er i deres kongelige magt, før de religiøse lærde har accepteret det. En eventuel ophævelse eller ændring skal nemlig stemme overens med Guds lov, *sharia*, for at være gyldig ifølge forfatningen. Og det kan kun *ulamas* accept stadfæste, at den er. *Sharia* spiller kort sagt en langt mere central og fremtrædende rolle i Saudi-Arabien end den gør i andre muslimske lande. Men hvordan kan det være?

Fiqh og siyasa

Det saudiske retssystem har som baggrund den politisk-religiøse alliance, som den religiøse reformator Ibn Abd al-Wahhab (d. 1787) ind-

Dorte Bramsen, f. 1969, kandidat i Religionshistorie fra Københavns Universitet, og ph.d.-stipendiat ved Carsten Niebuhr Afdelingen. Hendes ph.d.-projekt omhandler den retslige epistemologi og metodologi i Saudi-Arabien, idet det centrale spørgsmål er, hvorledes de saudiske lærde udlægger sharia. Dorte Bramsen har været Visiting Researcher på Harvard

Law School i 2004 og har bl.a. skrevet artiklerne »Islam og sharia – et spørgsmål om fortolkning«, *International Horisont*, (under udgivelse), 2006; »Ordets betydning i saudiarabisk retslære«, *Chaos*, 42, 2004 og »Ibn Taymiyya og de guddommelige egen-skaber«, *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift*, 42, 2003.

gik med det daværende overhoved for den saudiske slægt, Muhammad ibn Saud (d. 1765), i provinsen Najd i 1740'erne. Alliancen bestod i at skabe et islamisk samfund efter Ibn Abd al-Wahhabs og hans åndelige efterkommeres anvisninger med Saud-slægten som den regerende. Alliancen består endnu mellem de to familier; Ibn Abd al-Wahhabs stærkt puritanske lære kaldes *wahhabismen*, og den er Saudi-Arabiens officielle religiøse ideologi.

Systemet er baseret på et dogme om, at Gud er den eneste legitime lovgiver. Et centralt begreb er *siyasa shariyya*, dvs. regering ifølge Guds lov. Det betyder i praksis, at den saudiske lov defineres og administreres af de religiøse lærde, *ulama*, og de regerende medlemmer af kongefamilien, Al al-Saud, tilsammen.

De lærde definerer og administrerer den egentlige islamiske lov kaldet *fiqh*, som er udledt af Koranen og beretningerne om profeten Muhammads gerninger og udtalelser, dvs. *Hadith*. Fokus er her på måden, hvorpå det enkelte menneske lever op til Guds vilje og lov. *Fiqh* er ligesom i klassisk tid ikke fastlagt i paragraffer og artikler, hvilket betyder, at de retslærde i princippet skal udlægge Guds lov på ny i hver enkelt sag og ved hvert enkelt spørgsmål. Rationalet er, at kun herved følges Guds lov; ikke en tidligere menneskelig udlægning af den. De regerende medlemmer af kongefamilien definerer og administrerer den politiske og administrative del af loven kaldet *siyasa*. Den fungerer som et supplement til *fiqh* og er kodificeret i form af forskellige kongelige dekreter. Den er ikke udledt af Koranen og *Hadith*, men er baseret på almenvellet, *maslaha*. Ifølge den saudiske forfatning må *siyasa* dog ikke være i modstrid med Guds lov, så de regerende medlemmer af kongefamilien konsulterer typisk de islamiske retslærde ved definitionen af *siyasa*.

Ifta og sharia-domstolene

Fiqh defineres officielt af de to institutioner der udsteder fatwaer, *Den Stående Komite for Ifta* og *Rådet for Højere Ulama*, og *sharia*-domstolene. Domstolenes definition er bindende forstået sådan, at en dommers udsagn tages for gældende, mens *ifta*-institutionernes definition kun er vejledende. Hvad en *mufti* eller en gruppe af *muftier* siger, behøver man med andre ord som saudier ikke at følge. *Muftiernes* magt er dog stor, og de fleste dommere følger i praksis deres definition, hvorved de altså indirekte sætter dagsordenen.

Der er fire typer af *sharia*-domstole, hvoraf de to fungerer som appelret. Civilretssager høres i første omgang af en dommer, mens strafferetssager høres af tre dommere. Strafferetssager, der ender med en

dom på mere end 40 piskeslag eller 10 dages fængsel, og civilretssager, der ender med en dom på mere end 500 *riyals* (ca. 1000 kr.), kan appelleres. I appelretten høres sagerne af tre til fem dommere afhængig af sagernes karakter. En dødsdom stadfæstes kun i tilfælde, hvor fem dommere er enige om rigtigheden af den.

Alle dommere i Saudi-Arabien er udnævnt af kongen. Idet Gud anses for at være den eneste legitime lovgiver og dommer, opfattes det som altafgørende, at de saudiske dommere baserer sig på sikker og sand viden om Guds lov og kun dømmer personer, der virkelig har overtrådt denne lov. Sidstnævnte gælder især, hvis en person er tiltalt for en forbrydelse for hvilken straffen er fastlagt af Gud. Er dette tilfældet anlægger dommerne den klassiske islamiske bevislære ifølge hvilken en person kun kan dømmes, hvis han tilstår det forhold, han er sigtet for, hvis der har været mindst to mandlige vidner til hans forbrydelse, eller hvis han nægter at aflægge ed på, at han er uskyldig. Denne lære findes nemlig i Koranen, hvorfor der ikke kan herske tvivl om dens rigtighed.

Da de saudiske lærde både i teori og praksis er meget optagede af at følge Guds lov er det karakteristisk, at langt de fleste retssager i Saudi-Arabien ender med et forlig. Herved overlades den endelige dom til Gud.

Ulama og kongefamilien

De religiøse lærde var oprindeligt en autonom gruppe i Saudi-Arabien. I 1971 blev de imidlertid en del af statsapparatet, idet *Rådet for Højere Ulama* og *Den Stående Komite for Ifta* blev grundlagt. Førstnævnte institution består i dag af 18 medlemmer og sidstnævnte af 6 – alle udnævnt af kongen. Dette faktum har sammen med andre ført til etableringen af en islamistisk opposition, idet det hævdes, at der ikke mere er balance i magtforholdet mellem *ulama* og de regerende medlemmer af kongefamilien. *Ulama* menes i stigende grad at ligge under for den politik, som kongefamilien ønsker at føre, uanset hvad den består i. Som et populært og nu næsten klassisk eksempel nævnes, at *ulama* i 1991 i forbindelse med Iraks invasion af Kuwait udstedte et *fatwa*, der legitimerede amerikanske troppers tilstedeværelse på saudisk jord. Legitimeringen strider ifølge oppositionen imod *Hadith*, hvori det berettes, at profeten forbød andre religioner end islam i at blive praktiseret på den Arabiske Halvø.

Hvor meget magtforholdet *ulama* og kongefamilien imellem har forskubbet sig siden institutionaliseringen af *ifta* kan vi desværre ikke komme ind på her. Men forskubbet sig har det. Den saudiarabiske na-

tionaldag, der markerer datoen for Saudi-Arabiens grundlæggelse, blev f.eks. erklæret for fridag sidste år og fejret offentligt – noget der absolut strider imod wahhabitisk tænkning. Sagen om, hvorvidt det skal være lovligt for kvinder at køre bil eller ej, viser dog, at *ulama* stadig har betydelig indflydelse på Saudi-Arabiens lovgivning. I henhold til det saudiske retssystem er det ikke nok, at Kong Abdullah og andre førende medlemmer af kongefamilien er reformvenlige og -imødekommende, eftersom både *fiqh* og *siyasa* ifølge forfatningen skal stemme overens med Guds lov. Og Guds lov menes kun *ulama* at kunne udlægge, om end Gud ved bedst. De saudiske kvinder må derfor affinde sig med fortsat at være afhængige af en chauffør eller et mandligt familiemedlem, når de skal ud af huset. Alt de kan håbe på er, at *Den Stående Komite for Ifta* snart ændrer mening og udlægger Guds lov på en ny måde.

Kong Abdul Aziz al-Saud, grundlæggeren af det saudiske kongedømme, med det saudiske flag og et sværd i hånden. Teksten på flaget er den islamiske trosbekendelse, al-shahada: Der er ingen anden gud end Gud, og Muhammad er Hans sendebud. Illustrationen er hentet fra bogen »The Holy Quran and the Sword: Selected Addresses, Speeches, Memoranda and Interviews by HM the late king Abdul Aziz al-Saud«, Saudi Desert House for Publishing and Distribution, 1998. Scenen er benævnt Kong Abdul Aziz' jihad.

Hidtil udkommet

Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande, bind 1 og 2

Carsten Niebuhrs *Rejsebeskrivelse*, bind 1 udkom i 2003 og fik årets flotteste og største boganmeldelser.

Politikens Bjørn Bredal skrev i sin anmeldelse bl.a.:

»... dansk verdenslitteratur. Hvilken fest,

at rejsebeskrivelsen nu omsider udsendes i en komplet oversættelse, pragtfuld i udstyret og alligevel økonomisk tilgængelig for enhver...«.

Min Sundheds Forliis

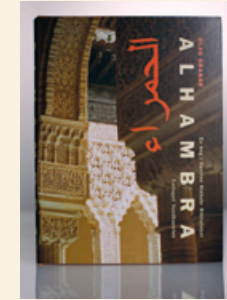
Deltagerne i Frederik Vs ekspedition til Arabien 1761-1767 havde pålæg om hver især at føre en rejsejournal. *Min Sundheds Forliis* er en sådan logbog fra rejsen, skrevet af ekspeditionens filolog, Frederik Christian von Haven. Journalen begynder i København og læseren følger hans rejse ned gennem Europa til Istanbul og Kairo og videre til Mokka, hvor han nedfældede de sidste ord blot få timer før sin død.

»... i princippet den helt rette mand at skikke til Arabien. Hvis det altså ikke lige havde været for hans menneskelige egenskaber. Det er ganske vist akkurat disse egenskaber, der gør hans dagbog til så fantastisk læsning, et jammers minde uden lige, en uendelig mængde af højst fornøjeligt »Kagleri og Misforstaaelser« ... En vel-skrivende skurk.« Bjørn Bredal, *Politiken*.

Carsten Niebuhrs **Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande**. Oversat fra tysk af Hans Christian Fink og med indledning af dr.phil. Michael Harbsmeier. Tilrettelagt af Anne Rohweder. Bind 1: 528 sider, med gengivelser af 73 kobberstik. Bind 2, 680 sider, 53 kobberstik. 23 × 30 cm, 1. udgave indbundet i lys sejldug; 2. udgave i halvbind af protokollærred og sulfittkardus. Pris 398,- kr. pr. bind (abonnementspris: 298,- kr.). ISBN 87-91393-07-8 (bind 1) og ISBN 87-91393-08-6 (bind 2).

Min Sundheds Forliis. Frederik Christian von Havens rejsejournal fra Den Arabiske Rejse 1760-1763, udgivet af Anne Haslund Hansen og Stig T. Rasmussen. Tilrettelagt af Carl-H.K. Zakrisson. 18,5 × 30 cm, 404 sider, illustreret, indbundet i millimeterbind af lærred og ølpapir. Pris 350,-kr. (abonnementspris 250 kr.). ISBN 87-91393-10-8

Alhambra

Alhambra i Andalusien er klodens bedst bevarede arabiske palads fra islams klassiske storhedstid, besunget og efterlignet for sin poetiske arkitektur. Alligevel kender vi kun lidt til livet på Alhambra. Oleg Grabar tolker bygningen med afsæt i hvad vi ved fra litteratur, havekunst, teologi og arkitektur andre steder i den islamiske verden.

Oleg Grabar er professor emeritus, Institute of Advanced studies på Princeton University.

»Nyoversat klassiker« *Politiken*

Oleg Grabar: **Alhambra**, oversat til dansk af Mørete Ahnfeldt-Møllerup og med 82 nye fotografier optaget til denne udgave af professor Hans Munk Hansen. Tilrettelagt af Anne Rohweder. 17,5 × 24 cm, 230 sider, indbundet, 118 illustrationer i farver. Pris 248,- kr. (abonnementspris 198,- kr.). ISBN 87-91393-02-7

Den globaliserede islam

Hvordan har det påvirket islam at brede sig ud over verden de sidste 30 år? En bog om islam på internettet og i de vestlige storbyer, skrevet af en af Frankrigs fremmeste kendere af moderne islam.

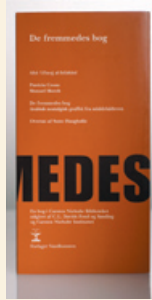
Olivier Roy er forskningsleder ved CNRS i Paris. Den globaliserede islam udkom på fransk i 2002.

»Det er hans tese, at alle de nye islamiske bevægelser, hvad enten de er liberale, autoritære, spiritualistiske eller militante, pga. globaliseringen og forbindelsen til konkret politik, bærer sekulariseringen i sig« *Præsteforeningens blad*

Olivier Roy: **Den globaliserede islam**, Oversat af Preben Neistgaard Hansen, Kamma Skov og Manni Crone. Tilrettelagt og illustreret med fotoserie af Åse Eg Jørgensen. 13 × 18,5 cm, 240 sider, indbundet. Pris 198,- kr. (abonnementspris 168,- kr.). ISBN 87-91393-01-9

Hidtil udkommet

De fremmedes bog

I det 10. århundrede indsamlede en iraker digte, som rejsende havde skrevet på murene i de byer, de var draget igennem. Resultatet blev en lille bog om længsel, der i verseform beskriver de rejsende, elskende, ofte utilpassede mennesker der skrev graffiti. Bogen giver et sjældent indblik i dannede menneskers private tanker i den muslimske middelalder.

Patricia Crone arbejder på Center for Advanced Study, Princeton.

»En perle af poetisk graffiti, af fantastiske fortællinger om sorg og kærlighed og bør læses af alle med interesse for Islam, historie eller graffiti« *Information*

Patricia Crone og Shmuel Moreh: **De fremmedes bog. Arabisk nostalgisk graffiti fra middelalderen.** Oversat af Sune Haugbølle og tilrettelagt af H.C.Ericson. 12 × 24 cm, 220 sider, illustreret. Pris 198,- kr. (abonnementspris 158,-kr.). ISBN 87-91393-09-4

Koranen. En meget kort introduktion

Michael Cooks kortfattede introduktion til Koranens opbygning, dens tilblivelseshistorie og dens indhold har vundet stor udbredelse, især efter den 11. september 2001. Koranen har udgjort en bemærkelsesværdigt stabil kerne i en religiøs tradition, der nu er i sit femtende århundrede. Michael Cook behandler både Koranens

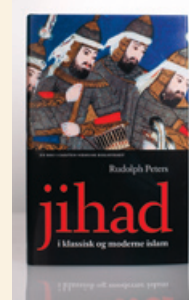
betydning i den moderne verden og i den traditionelle islam og viser dens sammenhæng med andre hellige bøger og klassiske værker i Europas og Asiens gamle kulturer.

Michael Cook er professor i mellemøststudier på Princeton. Hans bog om Koranen udkom i engelsk udgave i 2000.

»En spændende, sober og oplysende bog« *Kristeligt Dagblad*

Michael Cook: **Koranen. En meget kort introduktion.** Oversat til dansk af Morten Hecquet. Tilrettelagt af Viktoria Senderovitz. 12,5 × 19,5 cm, 174 sider, indbundet, illustreret. Pris 148,- kr. (abonnementspris 128,- kr.). ISBN 87-91393-03-5

Jihad i klassisk og moderne islam

Begrebet Jihad (hellig krig) er meget levende i den islamiske verden og spiller en vigtig politisk rolle. I Vesten forbindes begrebet med vold og fanatisme. Muslimer, derimod, lægger vægt på, at begrebets egentlige betydning er »bestræbelse imod opnåelse af et religiøst begrundet mål«, og at det kan betegne både forsvarskrig og også fredelige aktiviteter. Peters'

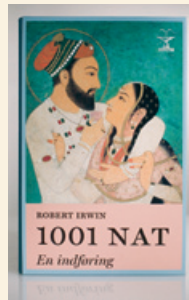
bog om Jihad præsenterer et kildemateriale, der belyser tolkninger af Jihad-begrebet fra profeten til i dag.

Rudolph Peters er professor på universitetet i Amsterdam. Han har bl.a. skrevet *Islam and Colonialism*.

»...læseren får et både godt, nøjternt og nuanceret indblik i begrebets betydning, omfang og fortolkningsmuligheder« *Kristeligt Dagblad*

Rudolph Peters: **Jihad i klassisk og moderne islam.** Oversat af Sune Haugbølle og tilrettelagt af Carl-H.K. Zakrisson. 15 × 24,5 cm, 215 sider, indbundet. Pris 198,- kr. (abonnementspris 158,- kr.). ISBN 87-91393-33-7

1001 nat. En indføring

En velopløst lystrejse gennem en af verdenslitteraturens mest eksotiske egne, og en introduktion til både middelalderens Mellemøsten og til vores forhold til araberne.

Robert Irwin er romanforfatter, historiker og journalist med arabisk kultur som speciale.

»Irwins genistreg er tilmed smukt fordansket, og så eventyrligt flot trykt og indbundet

af Forlaget Vandkunsten, at man hører englende over Bagdad og Cairo synge, når man vender det første blad i bogen og ser at det mørkerøde papir er gennemhullet og mønstret som et arabisk vindue mod verden – og os«

»Et lysende eksempel på, at videnskab da ikke er uforenelig med kunsten at fortælle« *Berlingske Tidende*

Robert Irwin: **1001 nat. En indføring.** Oversat af Ole Lindegaard Henriksen og tilrettelagt af Allan Daastrup, Åse Eg Jørgensen og Carl-H.K. Zakrisson. 13 × 22 cm, 358 sider, indbundet. Pris 228,- kr. (abonnementspris 180 kr.). ISBN 87-91393-63-9

Profetens kappe

Profetens kappe er den sande historie om en ung mullahs liv i den hellige by Qom og om hvordan han oplevede den dramatiske revolution i Iran i 1979. Bogen bygger på førstehåndsberetninger og giver et fængende billede af nutidens Iran, fortalt med landets shiamuslimske og persiske kultur som baggrund.

Roy Mottahedehs bog er en moderne klassiker – måske den

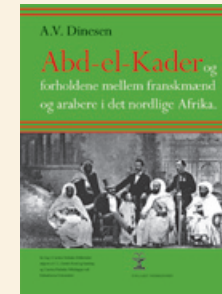
bedste fortælling om præstestyrets Iran overhovedet.

Roy Mottahedeh er professor i islamisk historie på Harvard.

Roy Mottahedeh: **Profetens kappe. Lærdom og magt i Iran.** Oversat af Claus Bech og tilrettelagt af Allan Daastrup, Åse Eg Jørgensen og Carl-H.K. Zakrisson. 14 × 24 cm, 404 sider, indbundet, illustreret med fotografier af Bikem Ekberzade o.a. Pris 269,- kr. (abonnementspris 200,- kr.). ISBN 87-91393-56-6

Kommende bog

Abd-el-Kader og forholdene mellem franskmænd og arabere i det nordlige Afrika

Den danske officer A.V.

Dinesen skrev en bog om den algieriske frihedshelt Abd-el-Kader efter et ophold i Nordafrika i 1837. »(Jeg) har med stor interesse set, hvorledes de derværende folkeslags nationalitet atter er opvågnet, efter en mange hundredårig slumren, og i den forbindelse har jeg følt

en levende beundring for den mands personlighed, der har kunnet fremkalde en national følelse hos et folk, hvis tilbøjeligheder i årtusinder hang ved en aldeles ubunden forfatning, så at begreber som stat, fædreland og regering bleve fremmede for det...«

A.V.Dinesen: **Abd-el-Kader og forholdene mellem franskmænd og arabere i det nordlige Afrika.** Med indledning af Rasmus Alenius Boserup. Tilrettelagt af Åse Eg Jørgensen. Ca. 300 sider, illustreret, indbundet, ca. 249 kr., (abonnementspris ca. 200 kr.)

Frankeres
som brev

**Forlaget Vandkunsten
Lindgreens Allé 20C
2300 København S**

Sami Zubaida: **Ret og magt i den islamiske verden**. Oversat af Ole Lindegård Henriksen og tilrettelagt af Carl H.K. Zakrisson og Åse Eg Jørgensen. 16 × 24,5 cm, 304 sider, indbundet. Pris 249,- kr. (abonnementspris 200,- kr.). ISBN 87-91393-96-5

Ret og magt i den islamiske verden

Islamisk lov (sharia) er en central faktor i islamisk politik og kultur. Med nutiden som udgangspunkt undersøger Sami Zubaida i denne bog den islamiske juras oprindelse og udvikling, og præsenterer dens tekster, begreber og praksis. Zubaida ser på, hvordan sharia historisk er blevet udformet i sam- og modspil mellem lærde og sultaner, og med Ægypten og Iran som eksempler analyserer han hvordan sharia er blevet tilpasset den moderne verdens krav.

Sami Zubaida er sociolog, professor emeritus på Birkbeck College, University of London. Han er kendt som en skarp skribent og en fremragende kok.

Få bøgerne tilsendt

Tegn abonnement på Carsten Niebuhr Biblioteket og få automatisk tilsendt alle udgivelser i serien med rabat. Abonnenter modtager desuden gratis Carsten Niebuhr

Bibliotekets lille blad, hvor danske og internationale forfattere behandler temaet for kommende bind. Man kan også tegne abonnement på bladet alene, uden at abonnere på bøgerne. Det koster 80 kr. årligt.

Kopier, skriv af eller klip ud. Kuponen sendes til Forlaget Vandkunsten, Lindgreens Allé 20 C, 2300 København S

Ja tak!

☐ Jeg tegner **abonnement på Carsten Niebuhr Biblioteket** og modtager løbende blade og bøger.

Jeg sørger selv for eventuelt at afbestille udgivelser. Send mig fra start nedenstående bøger med rabat:

☐ Jeg tegner IKKE abonnement, men bestiller følgende bøger til ordinær bogladepris:

☐ Crone og Shmoleh: *De fremmedes bog*. 198/158 kr.

☐ Rudolph Peters: *Jihad i klassisk og moderne islam*. 198/158 kr.

☐ Oleg Grabar: *Alhambra*. 248/198 kr.

☐ Olivier Roy: *Den globaliserede islam*. 198/168 kr.

☐ Michael Cook: *Koranen. En meget kort introduktion*. 148/128 kr.

Carsten Niebuhrs *Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande*, i 2 bind, 398/298 kr. pr. bind

☐ Bind 1 ☐ Bind 2

☐ Robert Irwin: *1001 nat. En indføring*. 228/180 kr.

☐ *Min Sundheds Forliis*. Frederik von Havens rejsejournal fra Den Arabiske Rejse 1760-1763. 350/250 kr.

☐ Roy P. Mottahedeh: *Profetens Kappe*. 269/200 kr.

☐ Sami Zubaida: **Ret og magt i den islamiske verden**. 249/200 kr.

☐ Jeg tegner KUN abonnement på Carsten Niebuhr Bibliotekets **præsentationsblad**, som koster 80 kr. om året for 3-4 numre.

Alle bestillinger tillægges forsendelse.

Navn

Adresse
